

СЕВЕРОЗАПАДЕН РЕГИОН

Формирането на територията на региона е основно на базата на сходните природни , демографски и стопански условия в отделните му части и влиянието на АЕЦ"Козлодуй" върху цялостното развитие на тази част от страната ни. За компактността на тази територия е допринесло и дългогодишното развитие на селищата в рамките на бившите окръзи, а сега области - Врачанска, Видинска и Монтана.

I. Географско положение, граници и териториален обхват.

Регионът обхваща северозападните части на България - територията между река Искър на изток и река Тимок на запад, между Дунав на север и билото на Стара планина на юг. Като цяло географското му положение може да се оцени като благоприятно в перспектива, тъй като през територията му преминават трасетата на транспортните еврокоридори № 4 и №7/по река Дунав/. Това определя територията на региона като перспективна по отношение очакваното изграждане на трансевропейски магистрали. През последните 10 години обаче географското положение на региона може да се определи като неблагоприятно, тъй като той граничи със СРЮгославия, която през същия период участва в 4 войни и бе обект на икономическо ембарго. Това в крайна сметка повлия стагниращо върху стопанското развитие на региона и задълбочи процеса на депопулация в територията му.

Северната му граница е естествена / река Дунав / и съвпада с част от държавната ни граница с Румъния. По нея са изградени едни от най-големите български речни пристанища, като Видинското, Ломското, Оряховското и Козлодуйското. Сухопътните връзки с Румъния и страните от Централна и Западна Европа се осъществяват чрез фериботните комплекси във Видин и Оряхово.

На река Дунав е разположена и АЕЦ"Козлодуй", което повишава значението на северната граница на региона.

Западната граница съвпада с държавната ни граница със СРЮгославия. Тя е

прокарана по река Тимок и билото на Западна Стара планина. По тази граница са изградени КПП край Брегово/за Неготин/ и КПП “Връшка чука”/ между град Кула и Зайчар/. Възможностите на тези КПП и на цялата западна граница на региона не се използват пълноценно във връзка с разпадането на бившата държава СФРЮ през последните 10 години.

Южната граница на региона също е ясно очертана - по билото на Стара планина и Ботевградското котловинно поле. Автомобилните връзки със София и Югозападния регион са затруднени от релефа, като това важи с особена сила за Петроханския проход. Значително по-добри са условията за автотранспорта по Искърското дефиле и през Ботевград и прохода “Витиня”. Железопътните връзки през тази граница се осъществяват чрез ж.п. линията София-Мездра през Искърското дефиле.

Източната граница със Северния Централен регион е неясно очертана, като единствено участъкът ѝ край град Искър по едноименната река. Много селища от Северозападния регион чувстват силното влияние на Плевен, което засилва неопределеността на източната граница.

В така очертаните граници региона има територия от 10588,0 км², или едва 9,5% от територията на страната. По този показател той е на последно място сред регионите в България.

II. Природни условия и ресурси.

Природните ресурси в региона до голяма степен са предопределили неговото стопанско и демографско развитие.

1. Релеф.

В територията на региона се срещат разнообразни релефни форми, което се дължи на разнообразието в геоложкия строеж на тази част от територията на страната ни. От север на юг могат да се проследят следните морфографски единици : крайдунавски

низини, Дунавска равнина, Предбалкан и Стара планина. Те предлагат възможности за разнообразна стопанска дейност, тъй като се отличават с различни почвено-климатични условия.

В региона се включват следните крайдунавски низини : **Видинска, Арчаро-Орсойска, Долноцибърска и Козлодуйско-Оряховска. Те имат западно - източно простиране.** Средната им надморска височина е между 20 и 30 м. Площта им е около 10% от територията на региона, но в тях са концентрирани голяма част от площите със зеленчуци ,овошия,царевица и лозя.

Дунавската равнина заема около 50% от територията на региона и в нея са концентрирани основната част от обработваемите му площи. Леко хълмистият ѝ релеф не затруднява транспорта, земеделието и строителството. Надморската ѝ височина е около 150-200 м., като стойностите ѝ нарастват от север на юг. Тя предоставя добри възможности за механизирано земеделие и се отглеждат основно зърнени култури.

Предбалканът има хълмист и нископланински релеф, който предлага добри условия за земеделие, животновъдство и транспорт. Надморската му височина е между 200 и 800 м., а широчината му е между 10 и 30 км. Той обхваща около 30% от територията на региона. Представен е от няколко рида / Рабишка могила, Белоградчишки венец, Широка планина, Веренишко бърдо, Пъстрина, Милин камък и Веслец/, които се пресичат от проломите на реките Лом, Огоста и Ботуня. През тях преминават и основните пътища в региона, свързващи Стара планина с Дунавското крайбрежие. Билните части на тези височини са заети с пасища, а по южните им склонове се отглеждат лозя и овошия.

Най-южните части на региона обхващат **Западна Стара планина**. Релефът ѝ е с планински характер и затруднява транспортните връзки със столицата през зимата. Това се отнася преди всичко за Петроханския проход. В тази част от региона има и редица други проходи, които нямат голямо значение за транспорта, поради голямата им надморска височина. Такива са Светиниколския и Белоградчишкия / на границата ни със Сърбия/ , Дружевски /между Лакатник и Вършец/ и Згориградски /между Лакатник и Враца/. Надморската височина в тази част от региона достига до 2168 м. на връх Миджур. Стара планина предлага благоприятни условия за развитието на пасищното животновъдство и на туризма , които обаче не се използват пълноценно.

2.Полезни изкопаеми.

В региона са открити залежи от разнообразни полезни изкопаеми, но техните количества и качества не позволяват развитието на добивни производства с национално значение.

На базата на залежите от **оловно-цинкови** и **медни руди** в миналото беше развит рудодобива в мините от Врачанска и Чипровска планини /”Медна”, “Плакалница”, “Мартиново” и “Чипровци” /. Днес добивът е сведен до минимум и голяма част от тези мини са затворени, поради изчерпването на запасите от руди.

Ограничени са и запасите от **желязна руда** край село Мартиново /Чипровско/. В горното течение на река Огоста има и златоносни пясъци, които обаче не са предпоставка за развитието на златодобив.

Значително по-голямо стопанско значение за региона имат находищата на **нерудни полезни изкопаеми**. На тяхна основа са развити производствата на строителни материали /цимент, тухли,цигли,облицовъчни строителни материали, гипс,вар и др./.

Край село Бели Извор /Врачанско/ се добиват варовик и мергели, които служат за суровина в циментовия завод в същото селище. В селата Кунино и Черепиш /Врачанско/ , Орешец и Киряево /Видинско/ се добиват също варовици и мергели, които са суровина за производството на негасена и гасена вар.. Край село Клисурица се добива глина, която се използва за производството на подова керамика в Монтана. Във Врачанско / селата Горна и Долна Кремена , Върбешница и Царевец / има находища на облицовъчен варовик.

В Берковския Балкан се добиват мрамор и гранит, а находище на мраморна брекча има край село Челюстница / Чипровско /.

Край село Кошава /Видинско/ се добива гипс.

От река Дунав и долните течения на останалите реки в региона се добиват инертни строителни материали / чакъл, пясък/.

3.Климатични условия и ресурси.

Регионът попада в **умерено - континенталната климатична област**, но в южните му части е силно изразен планинския характер на климата.Средната юлска температура за региона е около 20 °

, а средната януарска е около 0 °

. Температурите намаляват от север на юг, като в Старопланинските части от региона температурата спада значително под 0 °

през зимните месеци.

Средната годишна валежна сума в равнинните и низинни части от региона е между 500 и 600 мм/м², като в южна посока те нарастват. В тази връзка средните и северните части от региона изпъкват недостиг от влага и се налага изкуствено напояване. Най-големи са валежните количества в района на прохода Петрохан, където те достигат 1200 - 1400 мм/м² годишно.

През летните месеци преобладаващи са ветровете от **северозапад и запад**, които носят влажни въздушни маси от Атлантика. През зимата преобладават ветровете , духащи от **североизток**.

Те водят до отвявания на снежната покривка на посевите.

Като цяло обаче климатичните условия могат да се определят като благоприятни за земеделие, туризъм , транспорт и други стопански дейности.

4.Водни ресурси.

Регионът разполага с ограничени по количество и качество водни ресурси. Хидроенергийните му ресурси се оценяват на около 67 млн.квт годишно, но не се използват пълноценно, тъй като в региона работят само ВЕЦ от “Петроханската каскада”и”Горни Лом”. С по-голямо значение са водите на реките Искър, Арчар, Огоста, Скът, Лом,Цибрица и Дунав. Те се използват в промишлеността и за напояване. Водоснабдяването на населението в региона с питейна вода е основно от язовир “Огоста”.

Със стопанско значение са и водите от термоминералния извор във Вършец, които са главния фактор за превръщането на селището в курорт още в началото на ХХ век.

5.Почвени ресурси.

В разпространението на почвените типове в региона има ясно изразена зоналност, проявяваща се в посока север-юг. В крайдунавските низини са разпространени **алуви ално-ливадни почви**, които имат високо плодородие и върху тях се отглеждат зеленчуци и овощия. Тези почви заемат около 7% от територията на региона.

В Дунавската равнина са разпространени **типични и излужени черноземи**, които са се образували върху льосовата покривка. С тези почви са покрити около 44% от територията на региона. Върху тях се отглеждат основно зърнени култури, захарно цвекло, слънчоглед.

В Предбалкана са разпространени **светлосиви и тъмносиви горски почви**. Върху тях се отглеждат лозя и зърнени култури. Те заемат около около 37% от територията на региона.

В Старопланинската част от региона са разпространени **кафяви горски/по северните склонове на Стара планина/ и планинско-ливадни почви /по билните части на планината/**. Върху тях са се развили широколистни гори, естествени ливади и пасища и се отглеждат картофи.

6. Горски ресурси.

Те са представени основно от широколистните гори в Стара планина и Предбалкана, състоящи се от дъб, бук, ясен. В Предбалкана има ограничени формации от габър, които са без стопанско значение. По поречията на реките има малки площи с върби и тополи, които също са без стопанско значение /използват се в бита основно/. В Берковско се срещат и ограничени площи с кестен. Като цяло обаче, горските ресурси на региона са силно ограничени, което е попречило за развитието на дърводобива и дървообработването в територията му.

III. Демографска ситуация.

Населението на региона в края на 1998г. е 593546д., или 7,2% от населението на страната ни. Неговият брой намалява още от средата на 40-те години, поради оставането на територията му встрани от основните транспортни магистрали в страната ни, близостта до столицата и негативното влияние на границата със СРЮ. През 1934г. жителите в територията на региона са били около 693000д., а през 1946г. числеността им достига 726000д.

През последните 30 години населението на региона намалява с бързи темпове, основно под влиянието на застарялата му възрастова структура. След 1985г. то е намаляло с около 77000д., като само през периода 1993 - 1997г. намалението е с 25000д/ 0,9% средногодишно/. През последните 10 години, най-значително е намалението на населението в област Монтана, което се дължи както на депопулацията в селските й райони, така и на изселванията от град Монтана, поради високата безработица в него..

Под влиянието на стопански, политически и чисто демографски фактори, населението на региона е неравномерно разпределено. Над 43,5% от него живее в територията на Врачанска област, докато във Видинска област живеят едва 23,8% от жителите на региона.

Средната му географска гъстота е 56д/км², или тя е значително под средната за страната ни. Максимална е гъстотата на населението във Врачанска област / 65,5 д/км²

/, докато във Видинска стойностите ѝ са минимални / 46,6д/км²

/ Сред общините с максимална гъстота /над 100д/км²

/ изпъкват Видинска, Врачанска, Ломска и Монтанска. С минимални стойности /около и под 20д/км²

/ е географската гъстота на населението в общините Чупрене, Г.Дамяново, Бойница, Макреш и др.

Под влиянието на горепосочените фактори населението в региона има неравномерно разпределение и по височинни пояси. През последните 20-тина години продължава тенденцията за бързо обезлюдяване на полупланинските и планински територии / с над 500 м. надморска височина/. Около 50% от населението в региона обитава територии с надморска височина от 100 до 200м. и от 300 до 500м. Около 45% от жителите на региона живеят в територии с надморска височина до 100м. и от 200 до 300м.. Над 60% от населението на Видинска област обитава територии с надморска височина до 50м., което се дължи на концентрацията му в град Видин.

Изчерпването на демографските ресурси на селските селища от региона води до концентрацията на население в градовете. Делът на градските жители/ 58%/, обаче все още е по-нисък от средния за страната, което доказва съществуването на ресурси за демографско развитие в селата от региона. С по-висок дял от средния за региона е градското население в общините на по-големите градове - Видин, Враца, Лом, Монтана, Козлодуй и др. Същевременно изцяло селско население имат общините Макреш, Чупрене, Ново село, Ружинци, Борован, Хайредин, Г.Дамяново, Якимово и Медковец.

Делът на мъжете в населението на региона е 49%/49,3% в градовете и 48,7% в селата/ и той е по-висок от средния за страната. Това се дължи на заселванията на мъже в пенсионна възраст от други области, както и на концентрацията на мъже в Козлодуй и в други селища, където има работни места за тях. В тази връзка мъжете са над 50% от населението на общините Грамада, Козлодуй и Г.Дамяново.

Относително най-благоприятна е половата структура на населението във Врачанска област, докато най-нарушена е тази структура във Видинска област. Тези различия зависят както от различните стопански, така и от демографските условия.

Населението на региона има по-малки трудови и възпроизводствени възможности в сравнение с останалите региони от страната. В под трудоспособна възраст са едва 17% от жителите му/19,9% от градските и само 13% от селските/, докато в пенсионна възраст са 30,5% /17,8% в градовете и 48% в селата/. С най-влошена възрастова структура / най-голям дял на пенсионерите/ е населението в общините Бойница, Брегово, Грамада, Димово, Кула, Макреш, Ново село, Ружинци, Чупрене, Борован, Криводол, Хайредин, Бойчиновци, Брусарци, Вълчедръм, Медковец и Якимово. В много от посочените общини делът на пенсионерите е над 50% от цялото им население.

Под 14 годишна възраст са едва 15,8% от жителите на региона/ 16,8% за страната/, докато на възраст между 15 и 49г. са 39,8%/33,8% за страната/. Това доказва изчерпването и на възпроизводствените възможности на населението в региона и главно в гореизброените общини.

Състоянието на ПВС на населението до голяма степен е резултат от състоянието на етно-конфесионалната му структура. Делът на етническите българи е около 93%/значително над средния за страната/, докато този на етническите турци е едва 0,3%/около 30 пъти под средния за страната/. По-висок дял от средния за страната имат циганите - над 6%. В религиозно отношение населението на региона в огромната си част принадлежи към 2 източно-православни митрополии / Врачанската и Видинската/. Това от своя страна е свързано и с по-ниската му плодовитост в сравнение с други части от страната.

В селищата непосредствено край река Дунав живеят власи, които са съхранили своя език и традиционна култура, но относителният им дял в населението на региона / около 0,5%/ е незначителен.

Състоянието на полово-възрастовата и етно-конфесионалната структура на населението до голяма степен са определили и характерните особености на образователната му структура. Делът на лицата с висше и полувисше образование е значително под средният за страната, докато делът на тези с основно и без образование е над средния за България. С относително по-благоприятна образователна структура е населението във Врачанска област, което се дължи и на наличието на филиали от ВУЗ в нейния център и концентрацията на висококвалифицирани специалисти във Враца и Козлодуй.

Полово-възрастовата структура на населението в региона се отразява и върху неговата брачна структура, а чрез последната и върху тенденциите в естественото му възпроизводство. Относителният дял на несемейните и разведените е по-нисък от средния за страната, докато делът на семейните и вдовците е над средния за България. С максимален дял са семейните и вдовците във Видинска област, което е отражение на влошената възрастова структура на населението ѝ.

Северозападният регион изпъква с най-ниска брачност в страната / 3,2%/ , което е отражение на влошената полово-възрастова структура на населението му. Същевременно регионът се отличава с по-висока от средната за страната разводимост / 1,16%/ , което е показателно за стопанската ситуация в територията му.

В Северозападният регион се сключват едва 5,7% от всички бракове в страната, но същевременно в територията му са отчетени 7,9% от разтрогнатите бракове в България. Над 50% от сключените и разтрогнатите бракове са отчетени в общините Враца, Монтана и Видин.

Застаряването на населението определя и ниската му раждаемост / 7,3%/ . Трябва да се отбележи, че раждаемостта в градовете / 8,8%/ е по-ниска единствено в сравнение с Югоизточния регион. Това се дължи главно на концентрацията на основната част от демографските ресурси на Северозападния регион в градовете му. Този извод се потвърждава и от факта, че раждаемостта в селата от региона / 5,1%/ е най-ниската в страната. През 1998г. в региона са родени едва 4387 деца, или едва 6,7% от всичките в страната . Около 45% от децата са родени в общините Видин, Враца и Монтана. Същевременно в общините Якимово, Чупрене, Чипровци, Хайредин, Ружинци, Ново село, Макреш, Грамада, Г.Дамяново, Бойница и Белоградчик са родени едва 6% от всички родени в региона. Това е доказателство за изчерпаните им демографски ресурси. С по-високи относителни стойности на раждаемостта се отличават общините Борован / 10%/ , Вършец / 9,6%/ и Козлодуй / 10,4%/ .

Застарялата възрастова структура на населението в региона е определяща за високата му смъртност. Стойността ѝ / 19,5%/ е максимална за страната. Тя се определя от смъртността в селата / 30,2%/ , докато стойностите ѝ в градовете / 11,8%/ са под средните за страната ни. С по-висока смъртност от средната за региона е населението на Видинска област, докато с по-ниска от средната смъртност е населението на Врачанска област. С минимална относителна стойност е смъртността на населението в общините Враца / 12%/ , Монтана / 14%/ и Козлодуй / 15,3%/ . Същевременно стойностите ѝ в общините Якимово, Чупрене, Бойница, Ружинци и др. са над 30% ,

което доказва задълбочаващата се депопулация в териториите им.

Застаряването на населението в региона и намаляващите раждания са основните причини за намаляването на детската смъртност през последните няколко години. През 1998г. тя достигна 20,2‰ / 17,1‰ в градовете и 26,5‰ в селата / и е значително над средната за страната ни. По този показател региона е на 3-то място след Югоизточния и Североизточния Придунавски региони.

В резултат от негативните тенденции в раждаемостта и смъртността естественят прираст на населението в региона / -12,2‰/ е с максимални отрицателни стойности в страната. В градовете той е -3,0‰/по-нисък от средният за страната/, докато в селата стойностите му /-25,1‰/ са максимални за страната. В регионът няма общини с положителен естествен прираст на населението, докато с максимални отрицателни стойности е естествения прираст на населението в общините Якимово, Чупрене, Макреш, Ново село, Грамада и други гранични общини.

Населението на региона се отличава с относително висока миграционна подвижност /6,3‰/, което се дължи на неблагоприятната стопанска ситуация в територията му. През 1998г. региона има положително миграционно салдо. Около 65% от изселилите са се заселили в други селища от територията на региона. Миграциите извън региона са насочени основно към град София. Същевременно от София са и основната част от заселилите се , което се дължи на заселванията на пенсионери в селските райони. Водещ е миграционния поток от градовете към селата в региона /38,5‰/, докато между градовете мигрират около 28,5% от мигрантите.

На територията на региона живеят около 7,5% от заетите и 10,3% от регистрираните безработни в страната. Поради специфичните стопански, природни и демографски условия заетостта в селското стопанство и промишлеността е над средната за страната ни. През последните няколко години заетостта в промишлеността бързо спада, поради спада на производството в ХП и в други водещи промишлени отрасли.

IV. Селища и селищна мрежа.

Селищната мрежа в региона е изградена от 398 селища, от които 24 градове и 374

села. До 1996г. самостоятелен статут имаха 5 махали, 1 колиба, 1 гарово селище/Орешец/ и 1 манастирско селище /Клисурски манастир/. Всички те сега имат статут на села.

Средната гъстота на селищата е 3,8 селища/100км², или тя е под средната за страната ни. Това се дължи на относително благоприятните почвено-климатични условия в региона за развитието на селското стопанство в миналото. С максимална гъстота са селищата във Видинска област /4,6/, докато с минимална гъстота са селищата във Врачанска област /3,2/. Тези различия потвърждават направения извод.

Средната населеност на селищата в региона е 1491д./ 14360д. в градовете и 665д. в селата/ и тя е по-ниска от средната за страната ни. С максимална населеност /2032д./ са селищата във Врачанска област, докато минимална е населеността им във Видинска област /1003д./. Тези различия се дължат на различните стопански условия в отделните области.

Сред градовете преобладават тези с население до 10000д. / 15 градове/. Най-малките по население са Брусарци / 1662ж./, Димово/1416ж/, Бойчиновци /2320ж/, Грамада /2265ж/, Чипровци /2715ж/ и др.

С население от 10000д. до 25000д. са градовете Берковица /15990ж/, Бяла Слатина/14970ж/, Кнежа/13500ж/, Козлодуй/15066ж/и Мездра/12765ж/.

До 50000д. население има единствено град Лом / 29060ж./.

С население над 50000д. са градовете Враца /73805ж/, Видин/61527ж/ и Монтана/50090ж/.

Поради нарастващата безработица, през последните 10-тина години намалява населението на всички градове от региона с изключение на Козлодуй. През 1998г. с положителен естествен прираст е населението само на Враца и Монтана., докато положително миграционно салдо имат градовете Брегово, Грамада, Козлодуй и

Брусарци. Тези данни показват, че дори най-големите градове в региона вече не са привлекателни за живеене, поради което те бързо губят част от своето население.

За разлика от други региони на страната, в Северозападна България са твърде малко селата с повече от 3000ж. Такива са само Търнава, Арчар, Бутан, Гложене, Медковец и Селановци/единственото село в региона с население над 5000д./ . Основната част от селските селища са с население под 500д., като това важи преди всичко за силата в пограничните общини..

В административно отношение селищата са организирани в 3 административни области и 33 общини / по 11 във всяка област/. Най-много са селищата във Видинска област /141/, докато в област Враца те са само 127.

V.Стопанство.

През последните 100 години стопанското развитие на региона претърпява значителни промени. До края на 50-те години се развиват главно отрасли и дейности от Първичния стопански сектор - селско стопанство, рудодобив, добив на инертни материали и др. В преработващите промишлени отрасли , строителството и обслужващите отрасли са били заети едва около 3% от икономически активното население в региона. След Втората световна война започва развитието на обработващата промишленост, но въпреки това в края на 50-те години нейните подотрасли дават под 20% от общата продукция в територията му.

От началото на 60-те години с предимство се развиват отраслите от Вторичния стопански сектор, като успоредно с тях се развиват и отраслите от обслужващия сектор. През този период са построени редица индустриални мощности от ХП, енергетиката, промишлеността за строителни материали,ХВП,машиностроенето и други обработващи отрасли, което определя и индустриалния облик на стопанството в региона. Основната част от новопостроените мощности се намира в градските центрове, което доведе до по-бързото обезлюдяване на селските територии. В общи линии през този период се развиват с предимство енергоемки и трудоемки производства, което е свързано с редица екологични и социални проблеми в индустриалните центрове на региона.Това влияе неблагоприятно и върху стопанското му развитие през преходния период след 1989г.

През последния период бързо се развива и транспорта във връзка с пускането в експлоатация на ферибота "Видин - Калафат". Развиват се и други обслужващи отрасли, като здравеопазването, образованието, туризма/основно вътрешен/ и др.

От началото на 60-те години , във връзка с необходимостта от суровини за обработващия сектор, в региона се развиват и добивните отрасли, които обаче имат подчинено място в стопанския комплекс.

След 1989г. се отбелязва значителен спад в продукцията на отраслите от 3-те стопански сектора. Това се дължи на връщането на земеделските земи на собствениците им, на забавената приватизация на промишлените предприятия, на неблагоприятната конюнктура на международния пазар за някои производства във връзка с войните в бивша Югославия, на загубата на обширните пазари в СИВ и преориентирането на външната търговия към Централна и Западна Европа и на редица други фактори. Въпреки този спад, водещи стопански отрасли и днес са промишлеността/ добивна и обработваща /, селското стопанство и транспорта.

В региона са регистрирани 23972 активни стопански субекти, или 5,4% от всичките в страната./ минимален дял в сравнение с другите региони/. Това е показателно за относителното му изоставане в стопанско отношение в сравнение с останалите региони в страната ни.

Основната част от тези субекти /над 50%/ се занимават с търговия, обществено хранене и транспорт. Повечето от тях са регистрирани в градовете Враца, Видин и Монтана.

1.Промисленост.

Отрасълът произвежда 5,1% от ОПП в страната, като делът му постоянно намалява. През последните 15 години отрасловата структура на промишлеността бе значително изменена под въздействието на различни фактори / стопански, политически, демографски и др./. Тези промени бяха насочени основно към нарастването на относителния дял на енергетиката и ХП, за сметка на ХВП, машиностроенето и други

промишлени отрасли.

Днес водещи промишлени отрасли са Енергетиката и ХП, като ХВП има около 4,5 пъти по-малък дял в ОПП на региона отколкото ХП. Това е доказателство за известна едностранчивост в стопанската специализация на Северозападна България, което е неблагоприятен фактор за развитието на региона при новите социално-икономически и политически условия у нас и на Балканите.

Важна особеност на промишлеността е максималният дял на обществения сектор в ОПП/90,1%/, в сравнение с другите региони от страната. Това се дължи на развитието на енергетиката и ХП, които са с национално значение.

а /. **Енергетиката** заема водещо място в стопанството на региона след пускането в експлоатация на АЕЦ "Козлодуй" през 1974г. През последните 10 години делът на Северозападна България в производството на електроенергия постоянно нараства и днес е 43,1%. По този показател регионът изпреварва значително останалите региони и се е превърнал в енергиен център на страната. Основната част от електроенергията се изнася за страната, както и за СРЮгославия преди Косовската криза.

Енергетиката бе представена до началото на 90-те години и от добивни отрасли, като въгледобива край селата Долно и Горно Озирово и добивът на земен газ край село Бутан. Поради изчерпването на тези находища експлоатацията им бе преустановена.

б /. Втори по значение промишлен отрасъл в региона е **Химическата промишленост**. Тя произвежда около 45% от общата му промишлена продукция /ОПП/ и около 8% от продукцията на отрасъла в страната ни. През последните 5 години/ до началото на 1999г./ относителният дял на ХП в ОПП нарастна с 15 пункта във връзка с осигурените външни пазари на "Химко"/Враца/. Същевременно делът ѝ в продукцията на отрасъла в страната през последните 15 години е намалял около 2 пъти.

Основните предприятия от отрасъла са "Химко"/Враца/, "Видахим"/Видин/, "Ком"/Берковица/ и др. "Химко" произвежда карбамид, аргон, амоняк и редица други продукти на базата на вносен земен газ. Във връзка с кризата в Косово предприятието изпитва огромни трудности за реализирането на продукцията си, което

се отразява неблагоприятно върху финансовото му състояние и голяма част от заетите в него бяха освободени от работа през 1999г..

“Видахим” бе специализирано в производството на полиамидни влакна и автомобилни гуми. През последните 2 години това предприятие изпитва огромни трудности и е пред фалит, поради липсата на пазари за продукцията му. На базата на основните производства в него, в околните на Видин селища бяха създадени малки предприятия за производството на гранулат, от който се получаваха пластмасови изделия. Големи предприятия за пластмасови изделия са тези в град Монтана и фирма “Ком” в Берковица.

В град Кула функционира предприятие за каучукови изделия./транспортни ремъци, ленти и др./.

В град Враца още в края на 70-те години бе пусната в експлоатация инсталация за получаването на биогаз от битови и промишлени отпадъци.

Като цяло ХП в региона изпитва огромни трудности при доставката на суровини и реализацията на продукцията , което определя спада в производството ѝ.

в /.**Хранително-вкусовата промишленост /ХВП/** през последното десетилетие намали своя дял в ОПП на региона над 2 пъти и сега тя произвежда само 10,4% от общата промишлена продукция/ОПП/. Този спад се дължи главно на значителния спад в селскостопанското производство и ограничаването на външните пазари. Отрасълът произвежда около 4% от продукцията си в страната, като за последните 15 години делът му е спаднал с около 3 пункта. Днес регионът произвежда около 6% от месото, 2,5% от зеленчуковите и над 7% от плодовите консерви, около 8% от млечните масла, 6% от сиренето и кашкавала, 6% от олиото, 8% от брашното, едва 0,2% от захарните изделия, над 2% от тютюневите изделия, около 15% от бирата и едва 0,6% от гроздовите вина в страната. По посочените производства той заема последните места , което е доказателство и за криза в селското му стопанство.

Поради разнообразието в селскостопанското производство, в региона са застъпени почти всички производства от ХВП.

Мелничарската промишленост е представена от предприятията в Бойчиновци, Лом, Видин, Бяла Слатина, Монтана и Враца. Най-голямо е предприятието в Бойчиновци, където наред с различни видове брашна, се произвеждат още макаронени изделия ,майонеза и други продукти.

В градовете Дунавци, Враца и Монтана функционират значителни мощности за производство на фуражи, а в Кнежа има предприятие за калибрирана царевица.

Консервната промишленост е сравнително най-добре развита в територията на област Монтана. През последните 10-тина години продукцията ѝ значително спадна, поради липсата на селскостопански суровини. С по-големи мощности са консервните предприятия във Видин, Брегово, Бяла Слатина, Бойчиновци, Лом, Монтана . По производството на консерви региона е на последно място в страната, което се дължи на големия спад в селскостопанското му производство.

Растително - маслената промишленост е представена от предприятията в Кнежа, Видин, Бойчиновци и Брусарци. Най-голямото от тях е това в Бойчиновци. По производството на олио региона е на 6-то място в страната, като след него са единствено Югозападния и Западен Тракийско-Родопски региони.

Месната промишленост в региона разполага с богата суровинна база, но през последните 10-тина години продукцията ѝ бързо намалява, поради спада в животновъдството. По производство на месо и месни произведения региона изпреварва единствено Източният Тракийско-Родопски регион. По-големите предприятия са в Монтана/голяма птицекланица/,Видин, Враца, Лом и Бяла Слатина.

Млечната промишленост също бележи значителен спад през последното десетилетие, поради липсата на суровини и пазари. По производство на мляко и млечни изделия региона изпреварва единствено Югозападния и Източния Тракийско-Родопски регион. Най-големите предприятия в подотрасъла са в Монтана, Видин, Враца, Белоградчик, Лом. През последните няколко години в региона започнаха работа и множество малки частни предприятия за млечни продукти.

Пивопроизводството е застъпено във фирмите “Алмус”/Лом/ и “Леденика”/Мездра/. Голяма част от продукцията им се изнася за столицата и Румъния.

Винарската и спиртоварна промишленост е също добре развита, но през последните десетина години продукцията ѝ значително намаля и днес региона е на последно място по производство на гроздови вина. Основните винарски изби са тези във Видин, Ново село, Монтана, Враца, Лопушна, Г.Дамяново. Ракии се произвеждат в Лом и Видин. В Берковица се произвеждат малинови,ягодови и други плодови вина. Основен проблем пред тези производства е липсата на суровини и ограничените външни пазари за продукцията.

Производството на **захар и захарни изделия**/шоколади, бисквити “Златна есен” и др./ е застъпено единствено в Лом.

Тютюневата промишленост е представена в региона от предприятието за преработка на едрolistен тютюн във Враца и цигарената фабрика във Видин.

Пред повечето подотрасли на ХВП като основни проблеми стоят липсата на суровини, остарялата техника в предприятията, липсата на пазари и невисокото качество на продукцията.

г /Машиностроенето и металообработването дават около 8% от ОПП в региона и под 5% от продукцията им в страната. През последните 5 години отрасълът намалява дела си както в ОПП ,така и в продукцията в страната, поради липсата на пазари. Сега в региона се произвеждат 7% от металорежещите машини, 28,5% от електрокарите, около 5% от двигателите с вътрешно горене и само 0,05% от електродвигателите в страната, значителна част от водните помпи.

Производството на електрокари е развито в Лом /фирма”Дунав”/ и селищата около него. Отделни възли и дейли за електрокарите се произвеждат във Враца,Мездра, Вълчедръм и други селища от региона. Териториалното разположение на предприятието в Лом е продиктувано от изходното му транспортно географско положение с оглед износа на продукцията за страните от бившия СИВ.

Производството на металорежещи стругове е съсредоточено във Враца, като през последните 10 години то е силно ограничено. В града е застъпено и производството на медицински инструменти и оборудване.

В градовете Видин и Димово се произвеждат водни помпи и напоителни съоръжения, а в Брусарци има ремонтно предприятие за земеделски машини. В град Оряхово се произвеждат крикове за автомобили, а в Монтана-тръбни конструкции. Във Вършец има предприятие за дроселови клапи, а в Роман - предприятие за стоманени въжета /уникално за страната ни производство/.

Повечето от посочените производства през последните 10 години намалиха значително обема си, поради липсата на пазари у нас и в чужбина., както и поради забавената приватизация на предприятията.

д /.Промислеността за строителни материали произвежда само 7% от ОПП в региона и около 14% от продукцията на отрасъла в страната. По този показател Северозападния регион отстъпва само на Североизточния Приморски и Северния Централен региони. Развитието на отрасъла се базира на промишлените запаси от **гипс, варовици, мрамор, инертни материали.**

Основната част от предприятията и продукцията в отрасъла са съсредоточени във Врачанска област. През последните 5 години отрасъла увеличава дела си в продукцията на страната, което е доказателство за стабилна суровинна база и търсене на вътрешния пазар. Сега в региона се произвеждат около 9% от тухлите, почти 33% от подовата керамика, над 70% от гипса, значителна част от цимента и мраморните плочи в страната.

Производството на цимент е застъпено в с.Бели Извор край Враца на базата на находището от варовик край селото. Голяма част от продукцията на това предприятие се изнася за столицата и Югозападния регион, поради липсата на циментопроизводство в него след спирането на завода в Батановци. Производството на негасена вар е представено от варниците в селата Черепиш, Кунино, Орешец и др. В Берковица има предприятие за обработка на мрамор, а в Мездра се обработва строителен варовик.

Производството на подова керамика е представено от предприятието в Монтана, а

производството на тухли, керемиди и цигли е застъпено основно в Лом и Мездра.

В село Кошава/Видинско/ се добива и преработва гипс за нуждите на строителството и здравните заведения в страната.

е /Текстилната и трикотажната промишленост произвеждат около 6% от ОПП в региона и над 8% от продукцията им в страната. През последните 10 години относителният им дял в ОПП се запазва, което е доказателство за добрите условия за развитието им в региона. Сега тук се произвеждат над 20% от памучните/2-ро място/ и над 7% от копринените платове в страната ни. Производството на вълнен текстил е слабо застъпено и е представено от килимарството в Чипровци.

Най-големите текстилни предприятия /за коприна и памучни тъкани/ са във Враца. Памучен текстил се произвежда и в Мездра, Видин и Бяла Слатина.

Във връзка с отглеждането на коноп в миналото бяха създадени предприятия за преработката му /Оряхово / и за производството на конопени изделия /Мездра и Кула/. Днес тези предприятия нямат суровина и са пред закриване.

Производството на синтетични прежди и трикотажни изделия се извършва в предприятието в Монтана.

ж /Цветната металургия произвежда около 5,5% от ОПП в региона и 4,5% от продукцията ѝ в страната. Тя е представена както от добив на руда, така и от производството на метали. Добивът на медна руда и нейното обогатяване се извършва в Чипровци, а на гара Елисейна се произвежда черна мед още преди Втората световна война. Към отрасъла се отнася и предприятието в Оряхово за алуминиеви отливки.

з /Електротехническата и електронната промишленост в региона произвеждат около 3% от ОПП и над 4% от продукцията на отрасъла в страната. Тя е представена от производствата на акумулатори и електроакустична апаратура /Монтана/ и на телефони и АТЦ /Белоградчик, Лом, Грамада, Чупрене и др./.

и /Шивашката промишленост дава около 2% от ОПП в региона и почти 14% от продукцията ѝ в страната. През последните 15 години относителният ѝ дял е спаднал незначително, което е доказателство за добрата ѝ осигуреност с пазари и работна ръка. През последните 5 години се отбелязва дори нарастването на дела ѝ в продукцията на страната. Основните предприятия са във Видин /мъжки ризи/, Белоградчик /дамски блузи и рокли - фирма "Ведерник"/, Бяла Слатина /детски и юношески облекла/, Монтана и Лом/ризи/, Враца /конфекция/ и др.

й /Дърводобивната и дървообработваща промишленост дават над 1% от ОПП в региона и около 3% от продукцията им в страната. В регионът се добиват 5,5% от облите и цепени дървени материали в страната /предимно от бук/ и около 4% от дъските. Предприятия има в Монтана, Берковица, Белоградчик, Враца, Видин и други селища. В тях се произвежда както дървен строителен материал, така и мебели от широколистна дървесина. През последното десетилетие производството им е значително намалено, поради липсата на пазари и суровина.

к /Целулозно - хартиената промишленост произвежда 0,7% от ОПП в региона и 2,5% от продукцията на отрасъла в страната. Тя е представена от предприятието за хартия и целулоза в Мизия, което ползва като суровина хартиени отпадъци и слама.

л /Черната металургия дава 0,7% от ОПП в региона и 0,6% от продукцията на отрасъла в страната. Тя е представена от чугунолеярното предприятие във Враца/"Веслец"/ и рудодобива и флотацията в с.Мартиново. През последните 10 години отрасълът е намалил дела си в страната около 3 пъти, поради трудностите в рудодобива и намаляването на поръчките за чугунолеярното предприятие във Враца.

м /Кожарската, кожухарска и обувна промишленост дават едва 0,3% от ОПП в региона и 1,3% от продукцията им в страната. Произвеждат се както обработени кожи /Врачанско/, така и обувки /град Монтана/. Регионът дава около 3% от обувките в страната /предимно мъжки и домашни/. Липсата на суровини и пазари доведе до значително съкращаване на производствата през последните 10 години.

н /Полиграфическата промишленост дава 0,2% от ОПП в региона и 1% от продукцията на отрасъла в страната. Тя е застъпена в Монтана, Враца и Видин.

о/.Стъкларската и порцеланово фаянсва промишленост произвежда едва 0,1% от ОПП в региона и 0,2% от продукцията в страната. Тя е представена от предприятието за костен порцелан във Видин, чиято продукция намаля неколkokратно през последното десетилетие, поради липсата на пазари.

Като основен проблем пред всички промишлени отрасли и производства в региона изпъква спада на продукцията във връзка с ограничаването на пазарите и липсата на суровини за някои от тях.

Във връзка с намаляването на промишлената продукция и общата стопанска криза в региона и страната, през последните години бързо намаляват и строителните работи. По предадени в експлоатация сгради и жилища регионът е на последно място в страната /само 2,3% от новопостроените сгради в страната/.

2.Селско стопанство.

За развитието на отрасъла в региона съществуват всички необходими предпоставки - благоприятни почвено-климатични условия, наличие на преработващи мощности в ХВП и Леката промишленост, наличието на пазари в региона и столицата и др. Селското стопанство в региона произвежда около 10% от продукцията на отрасъла в страната. В тази връзка водещ подотрасъл е **Растениевъдството**. В регионът се намират около 13% от обработваемата земя в страната, като по този показател той е на 5-то място. Основната част от обработваемите земи и нивите се намира във Врачанска област. По снабденост със селскостопанска техника, обаче регионът е на предпоследно място в страната. Тук се намират над 8% от тракторите, 10% от комбайните, 9,5% от култиваторите, 10% от сеялките в страната.

Общата площ на обработваемата земя в региона е 6 млн.дка. През последните 10 години нейната структура претърпя значителни промени, насочени главно към нарастването на площите на нивите и естествените ливади. Днес нивите са около 91% от обработваемата земя, докато естествените ливади са около 7,5% от нея. Във връзка с връщането на земите, площите с трайни насаждения бързо намаляха и днес са едва около 1,5% от обработваемата земя.

Регионът разполага с около 13% от нивите, 16% от естествените ливади и 6% от трайните насаждения в страната ни. Това определя до голяма степен и специализацията му в областта на Растениевъдството.

Посевните площи са над 53% от обработваемите земи, или около 3210000 дка. Над 67% от тях са заети със **зърнени култури**.

Сред зърнените култури преобладават площите на зърнено-фуражните. Те заемат над 51% от засятите със зърнени култури площи. В региона се отглеждат царевица, ечемик, овес, фуражен грах, соя и др. Годишно се добиват около 12% от царевичата, 20% от овеса/2-ро място/, 6% от ечемика и около 8% от соята в страната. Основната част от площите и добивите на царевица в региона се намират във Врачанска област.

Зърнено-хлебните култури / пшеница и ръж/ заемат около 49% от посевите със зърнени култури в региона. Тук се добиват над 9% от пшеницата и 3% от ръжта в страната ни. Площите с пшеница са около 47% от засетите със зърнени култури, като делът им е по-нисък от средния за страната. Основната част от тях се намират в "Златията".

Регионът е основен производител на **фуражен грах в страната ни**. В него се отглежда и фасул/3-то място в страната по добиви/.

Техническите култури заемат около 21% от посевните площи в региона, или около 660000 дка. През последните 10 години площите им се увеличават. Отглеждат се **слънчоглед, тютюн "Виржиния", фъстъци и захарно цвекло**.

Основната техническа култура е слънчогледа. С нея са заети около 98% от площите засяти с технически култури. По добиви от тази култура /13% от общите в страната/, региона е на 5-то място в страната. Площите ѝ са концентрирани основно в Дунавската равнина.

Във Видинска област се отглежда върху ограничени площи тютюн “Виржиния”, който се използва за суровина в цигареното производство в град Видин.

В Крайдунавските низини върху ограничени площи се отглеждат и фъстъци. В непосредствена близост до захарния завод в Лом се отглежда захарно цвекло, като добивите му са едва 0,6% от тези в страната.

Наличието на плодородни алувиално-ливадни почви в крайдунавските низини и по поречията на реките определя и развитието на **зеленчукопроизводството в региона**, въпреки че площите със зеленчуци са едва около 3% от посевните площи в региона и 6% от посевните им площи в страната. По производство на зеленчуци /около 4% от тези в страната/ регионът е на последното място. На територията му се добиват над 5% от домати, 2,5% от краставиците, над 6% от зеления и само около 1% от червения пипер, над 7% от зрелия кромид лук, 2,5% от зелето и почти толкова от зеления фасул в страната ни. В Предбалкана и по северните склонове на Стара планина се отглеждат и картофи в частни стопанства, като добивите им са едва 3,3% от тези в страната.

Същевременно Северозападна България е основен производител на дини и пъпеши /около 17% от добивите им в страната/, като отстъпва единствено на Северния Централен регион. Площите им се намират основно край Дунав и долните течения на реките.

В сравнение с останалите региони от страната, Северозападна България не изпъква с развито овощарство. Овощните градини са само 13000 дка, а добивите на плодове са едва 4% от тези в страната. В региона се отглеждат обаче разнообразни плодови култури/ябълки,сливи,круши,орехи,кайсии,праскови,череши,вишни и др./ чиито насаждения са главно в Предбалкана. В региона се добиват само 2% от ябълките и сливите в страната ни/последно място/.

За разлика от овощарството, **лозарството в региона** е значително по-развито. Тук се добиват около 6% от десертното и виненото грозде в страната ни. През последните 5 години добивите от грозде са намаляли около 3 пъти, основно поради проблемите с връщането на масивите на техните собственици. Основната част от площите с лозя се намират във Видинско, Ломско, Врачанско и Оряховско.

В Берковско и около Вършец се отглеждат ягоди и малини. По добиви на ягоди /7,5% от тези в страната ни/, региона е на 6-то място в страната ни.

Фуражните култури заемат около 9% от посевните площи в региона и имат почти същия дял в площите им за страната. Основната фуражна култура е силажната царевица, която се отглежда върху напоявани площи край реките. Значителни са и площите с люцерна, а от ливадите по билните части на Предбалкана и Стара планина се добива значително количество сено. Фуражните култури са стабилна база за развитието на **животновъдството**

в региона. В него се отглеждат над 6% от говедата, около 21% от биволите, около 10% от свинете и овцете, 13% от козите и 12% от конете и пчелните семейства, над 14% от птиците в страната ни. Регионът дава около 8% от млякото, 11,5% от яйцата, 8% от непраната вълна в страната ни.

В него се отглеждат както вносни, така и местни породи говеда /Кулското говедо във Видинско/. От тяхното кръстосване се е получила новата порода “Българско симентализирано говедо”. Говедовъдството е разпространено повсеместно, но до края на 80-те години то бе концентрирано около Бяла Слатина и Вълчедръм.

Свинете се отглеждат повсеместно в частни стопанства, като най-разпространена порода е “бялата българска свиня”. По -голяма е концентрацията на тези животни в районите на отглеждане на царевица и други зърнени култури -Кнежа, Бяла Слатина и др.

В същите райони се отглеждат и основната част от птиците в региона. В близкото минало бяха изградени птицекомбинати в Монтана, Мизия, Селановци и др.

В региона се отглеждат още магарета, катъри, мулета, кози, зайци, пчели, които се използват предимно за задоволяване нуждите на производителите.

Като цяло Животновъдството задоволява нуждите на населението от региона, а значителна част от продукцията му се изнася за столицата. В него се отбелязва тенденция към нарастване на продукцията, след огромния спад до средата на 90-те години.

В Северозападна България е развит и риболов , както по река Дунав, така и в язовирите. Ловят се шарани,сомове, есетра и други речни риби.

В Старопланинските части има благоприятни условия за лов и е развит ловния туризъм, който носи значителни валутни приходи за горските стопанства.

3.Транспортът е с най-голямо значение за региона сред отраслите от Третичния стопански сектор. Развити са почти всички видове транспорт - автомобилен, ж.п., тръбопроводен, речен воден, тролейбусен. В региона има и гражданско летище край Видин, което се използваше активно до края на 80-те години. Развитието на транспортната инфраструктура обаче изостава, като се има предвид, че през територията на региона преминават трасетата на няколко еврокоридори.

Водещ е **автомобилният транспорт**. Дължината на пътната мрежа в региона е 3380 км, като на 1000 км² се падат около 319 км пътища,което е по-малко в сравнение с другите региони от страната. Първокласните пътища са около 5%, докато над 81% от шосейната мрежа е изградена от третокласни и четвъртокласни пътища. Северозападна България е един от 3-те региона в страната, на територията на които няма построени отсечки от магистрали. Основните пътища са : Видин - Монтана - Враца - Мездра - София / през Искърското дефиле, или през Ботевград и магистрала "Хемус"/; Лом-Монтана - София /през Петрохан/; Видин - Лом - Козлодуй - Оряхово - Гиген - Гулянци; Вършец - Берковица - Белоградчик - Кула - Брегово. С откриването на фериботната връзка между Оряхово и Бекет нарастна значението на пътя Оряхово - Враца - Мездра - Ботевград - София.

Железопътният транспорт има ограничено значение за региона с намаляването на доставките на руда и въглища от Ломското пристанище за Кремиковци. Дължината на ж.п. линиите на територията му е над 400 км. Основно значение за Северозападна България има ж.п. линията София - Мездра - Враца - Бойчиновци / Берковица / - Брусарци /Лом/ - Видин/Кошава/. През територията на региона преминава и отсечката "Елисейна -Мездра -Кунино" от ж.п. линията София - Варна.

С малко стопанско значение е теснолинейната ж.п. линия от Червен бряг до Оряхово.

Важно място в транспортната структура на региона заема **речния воден транспорт**. Най-голямото пристанище в Северозападна България е Ломското, като развитието му е свързано с доставките на руда за “Кремиковци” АД. Важно място има и Видинското пристанище, както и фериботната линия “Видин - Калафат”. Видинското пристанище бе и седалище на линия от типа “Ро-Ро” с Централна и Западна Европа. През последните 3 години нарастна значението на Оряховското пристанище с пускането в действие на фериботната линия “Оряхово - Бекет”.

В региона е представен и **тръбопроводния транспорт**. Чрез него се доставя природен газ до циментовия завод в село Бели Извор и до “Химко” във Враца.

Градският транспорт в региона е представен основно от автобуси, но във Враца е развит и тролейбусния транспорт.

Съобщителната инфраструктура в региона е представена от 311 ПТСС и 33 агентства. На територията му се намират около 6,5% от телефонните постове в страната ни.

4. За разлика от други региони, в Северозападна България не са използвани рационално природните и антропогенни ресурси за развитието на **туризма**. Най-висока атрактивна стойност имат природните феномени “Белоградчишки скали”, пещерите “Рабиша”, “Леденика” и “Магурата”/Врачанско/, скалните откоси при “Вратцата” и “Ритлите”, минералните извори във Вършец, водите на река Дунав и язовирите в региона.

От антропогенните туристически ресурси с най-голяма атрактивност са крепостта “баба Вида”/Видин/, Белоградчишката крепост, местността “Околчица”, връх Вола, кораба “Радецки” и др. Като цяло туристическите ресурси не се използват пълноценно, за което “допринася” и ограничената МТБ на туризма. Регионът разполага само с 28 средства за подслон/ 2400 легла в тях/, 14 почивни домове, 11 бази за ученически отдих. Голяма част от тази база не се използва по предназначение през последните години във връзка с приватизацията ѝ.

Здравеопазването разполага с ограничена база/ 20 болнични заведения с 6500 легла/, която е съсредоточена в градовете Видин, Монтана и Враца. Това определя до голяма степен и относително по-ниското ниво на здравно обслужване в сравнение с други региони на страната.

Във връзка с малобройността на населението **търговската мрежа** в региона е сравнително по-слабо развита. На територията му се намират едва 7% от магазините в страната, а търговският оборот на дребно е само 6% от този в България.

Малобройността на населението му е основният фактор и за неразвитата **образователна инфраструктура**

в региона. Тя е представена от 316 учебни заведения, в които се обучават около 80000 учащи. В регионът има филиали на УНСС и ВТУ”Св.Св.Кирил и методий” /Враца/, в които се обучават над 2500 студенти и работят 130 преподаватели. На територията му функционират и някои специализирани училища/ интернати/. В Бойчиновци се намира затвор за малолетни престъпници.

Инфраструктурата на **културата** в региона е представена от 6 театъра, 15 кина, 18 музеи, 366 читалища и 678 библиотеки. Голяма част от тях не функционират, а посещенията са сведени до минимум през последните 10 години.

VI. Място на региона в НС.

В областта на Промислеността региона заема водещо място в НС в производството на електроенергия, химически торове и карбамид, автомобилни гуми, акумулатори, водни помпи, електрокари, телефонни апарати и АТЦ, гипс, цимент, подова керамика и други важни стоки.

В областта на Селското стопанство той е сред водещите региони в отглеждането на слънчоглед, ягоди, широколистни тютюни. Регионът заема и важно място в националната ни транспортна система, което се дължи на благоприятното му географско положение и преминаването през територията му на трасетата на важни европейски транспортни коридори. Всичко това определя и важното му място в НС на България.

VII. Връзки на региона.

Интензивността и посоките на връзките му се определят от стопанската му специализация и демографските ресурси. Основната част от произведената продукция се употребява на територията на региона, което е доказателство за взаимното допълване в стопанско, демографско и природно отношение на 3-те административни области.

Вътрешнорегионалните връзки се осъществяват главно на базата на производствените връзки между селското стопанство и ХВП, селското стопанство и Леката промишленост, машиностроенето и селското стопанство, селското стопанство и целулозно-хартиената промишленост и др.

Към други региони са изнасяни и се изнасят електрокари, руди, гуми, полиамидни влакна, шивашки изделия, акумулатори, фитинги, водни помпи, обувки, карбамид и торове, цимент, консерви и храни, бира, брашна и макаронени изделия, хартия и целулоза,.

Вносът в региона се състои предимно от транспортни машини, горива, текстил, въглища за битови нужди, черни и цветни метали, текстилни изделия, обувки, дървесина и др.

Поради близостта на региона до столицата най-оживени са стопанските и културни връзки с Югозападният регион. Оживени са и връзките със Северния Централен регион.

VIII. Териториално - административно деление и основни селища в региона.

Регионът обхваща 3 административни области - Врачанска, Монтана и Видинска. С максимални стопански и демографски ресурси е територията на **Врачанска област**. Тя

има площ 3935,7 км

2

и население над 258002д./ 43,5% от населението на региона/. В територията ѝ са формирани 11 общини, които обхващат 127 селища/9 градове/. Стопанският облик на областта се дава от производството на електроенергия,карбамид, торове, чугунени отливки, въжета и др.,както и от производството на зърно,лозарството и винарството.

Естествен център на областта и най-голям град в региона е **Враца**./ 73805ж/. Градът е възникнал на река Лева в близост до пролома Вратцата, откъдето произлиза и името му. В този район е съществувала римска крепост, която е възстановена през XVв., за да контролира пътищата за река Дунав. Още преди Освобождението селището се развива като занаятчийско и търговско средище в Предбалкана. След 1878г. в него са построени фабрика за дървени калъпи за обувки, работилница за кабриолети, за печки, за копринен текстил и др. Градът се развива и като административен и търговски център през периода до Втората световна война.

През последните 30 години градът се разви като център на ХП,ХВП,машиностроенето, мебелното производство и други производства. В него има филиал на УНСС и ВТУ, учителски полувисш институт/колеж/, колеж за медицински сестри и др.

Враца е значителен транспортен център в Северозападна България, както и изходен пункт към някои туристически обекти с национално значение /врѳх Вола,Околчица,пещерата “Леденика” и др./. Нарастващата безработица през последните години доведе до масови изселвания, поради което населението му намалява с бързи темпове.

Бяла Слатина / 14970ж/ е вторият по големина град в областта. В началото на ХХв. селището е център на богата земеделска околност. Тласък за развитието му дава построяването на теснолинейната ж.п.линия от Червен бряг за Оряхово. В тази връзка се развиват мелничарството, текстилната индустрия и маслodobивната промишленост. Сега основните предприятия са шивашкото, консервното и предприятието за резервни части на електрокари.

Град Козлодуй /15070ж/ е третият по големина град в областта. Той получава градски статут през 1969г. а развитието му се свързва изключително с АЕЦ”Козлодуй”.

Град Кнежа/13500ж/ е с изявени земеделски функции, както в миналото, така и днес. В него функционира НИИ по царевицата, завод за калибрирана царевица, предприятие за стъклопласти, маслодобивно предприятие и др.

Град Мездра/12765ж/ се развива след прокарването на ж.п.линията София-Варна през 1901г. Значението му нараства с прокарването на линията от Мездра за Лом през 1914г. Сега основните предприятия в града са пивоварната “Леденика”, текстилното предприятие, предприятието за облицовъчен варовик и др.

Град Оряхово/6620ж/ се развива в сянката на Козлодуй. Селището е крайна гара на теснолинейката от Червен бряг и стопанството му се базира на дървообработващо предприятие, производството на крикове и др.

Град Мизия/4300ж/ дължи развитието си на целулозно-хартиеното предприятие, както и на производството на фуражи.

Град Роман/3490ж/ е ж.п.гара на линията София-Варна и в него функционира единственото в България предприятие за стоманени въжета.

Град Криводол/3890ж/ е със селскостопански облик и функции.

Област Монтана има население от 194136д./32,7% от региона/ и територия от 3617,6 км²

. На територията ѝ се намират 130 селища / 8 са градове/групирани в 11 общини. Стопанството ѝ е специализирано в производството на акумулатори, обувки, електроакустична апаратура, консерви, отглеждането на зърнени култури, животни и слънчоглед.

Център на областта е **град Монтана / 50090ж/**. Селището е наследник на римската крепост “Монтанезиум”, построена на левият бряг на река Огоста край карстов извор.

До 1891г. селището се е наричало Голяма Кутловица и е било със статут на село. От 1992г. то получава сегашното си название. Развитието на Монтана през последните 40 години се дължи на статута му на окръжен и областен център.

Сега стопанският му облик се определя от предприятието за подова керамика, акумулаторния завод, производството на фитинги и трикотаж, обувното предприятие.

В града има филиал на УНСС.

Град Лом/29060ж/ е вторият по големина в областта. До 1959г. той е бил най-голямото селище в територията ѝ, но с обявяването на Монтана за окръжен център, Лом губи постепенно значението и населението си. Градът е наследник на римската крепост "Алмус". Стопанският му облик се дава от пивоварната "Алмус", фирмата "Дунав" за електрокари, захарния завод, консервно предприятие, предприятие за фураж и др.

Град Берковица /15990ж/ е разположен в началото на Петроханския проход. В тази връзка през Възраждането той се развива като занаятчийско средище /грънчарство, дървообработване, тъкачество/. До Втората световна война стопанското развитие на селището е забавено, поради оставането му встрани от основните транспортни артерии в региона и страната. Сега стопанският му облик се дава от дървообработването, производството на мраморни плочи, винарската промишленост, производството на пластмасови изделия и др.

Град Вършец/7340ж/ се развива като курорт още преди Втората световна война. Днес той е балнеолечебен център с национално значение, а в него има предприятие за дроселови клапи.

Град Чипровци/2700ж/ е наследник на римско селище. През XVI-XVIIв. се развива като рударско селище, като с рудодобив се занимават предимно немци. През Възраждането се развива и килимарството. Днес Чипровци разчита на добива и обогатяването на руди и на килимарството.

Град Вълчедръм /5180ж/ е със земеделски облик. В него се произвеждат резервни части за електрокари и консерви.

Град Брусарци/1660Ж/ е един от най-малките градове в България.

В **Град Бойчиновци/2320ж/** има предприятие за растителни хранителни масла и затвор за малолетни.

Видинска област има население от 141408д./около 24% от това на региона/ и територия от 3034,7 км². Тя е с минимални демографски и стопански ресурси. Това определя високата безработица в територията ѝ и бързото ѝ обезлюдяване и през последните 10 години.

В стопанско отношение областта е специализирана в производството на водни помпи, гуми, изкуствени влакна, шивашки изделия, гипс, вина и ракии, консерви .

Център на областта е **град Видин/61500ж/**. Той е наследник на келтско селище /IIIв.пр.Хр./, а с идването на римляните се превръща в град с името Бонония. След 1878г. селището запада поради оставането му в крайните северозападни части на държавата ни. До Втората световна война в него са били построени предприятия за тютюн, храни, порцеланови изделия и др.

През последните 40 години обликът на града се дава от “Видахим”/гуми, влакна и др./, цигарената фабрика, предприятието за водни помпи, консервното предприятие, шивашкото и др. Значението на Видин нарастна с пускането на фериботната връзка за Калафат. Сега градът има свободна безмитна зона, но през последните няколко години загуби значението си като транспортен център и граничен пункт.

Във Видин има театър, НИИ по млечна промишленост и др. В средновековната крепост “Баба Вида” се провеждаха в близкото минало концерти на открито.

Град Белоградчик/5950ж/ е център на производството на телефони и АТЦ в страната ни. Той е и атрактивен обект за познавателен туризъм /Белоградчишките скали, крепостта и др./, но лошото състояние на транспортната инфраструктура пречи за развитието му.

Град Кула/4200ж/ е наследник на ремската крепост “Кастра Мартис”. В него има предприятия за млечни продукти, за каучукови изделия и конопено влакно.

Градовете Брегово/3240ж/ и Дунавци/3270ж/ са със земеделски облик. Подобен облик имат и градовете **Грамада/2260ж/ и Димово/1400ж/.**

IX. Проблеми и перспективи за развитието на региона.

Бъдещото развитие на региона е немислимо без решаването на следните основни проблеми :

Обезлюдяването му с бързи темпове и основно на пограничните общини и селища, което е във връзка както със застаряването на населението, така и с високата му безработица.

До голяма степен изселването на населението от региона се дължи и на екологичните проблеми в територията му, свързани с АЕЦ “Козлодуй”, “Химко”/Враца”, “Видахим”, “Белоизворски цимент” и други водещи предприятия.

Повечето промишлени предприятия през последните години бележат огромен спад в производството си, което се дължи както на ограничените пазари, така и на липсата на суровини. За последното допринася и огромният спад в селскостопанското производство в региона, което е свързано с ограничаването на напояваните и наторявани площи.

Въпреки съществуването на множество проблеми в стопанското и демографско развитие на региона, бъдещето му е тясно свързано с ядрената енергетика, селското стопанство, транспорта по река Дунав и развитието на туризма.